

Słowo wstępu

Janusz Górski

Mazurek Dąbrowskiego jako hymn Polski jest jednym z trzech symboli narodowych, obok herbu – Orła Białego oraz barw – białej i czerwonej. Ale dla Polaków pieśń ta znaczy dużo więcej dzięki okolicznościom swego powstania oraz mocy jednoczenia, dawania siły i nadziei w czasach zaborów, w pierwszych dziesięcioleciach niepodległości i podczas II wojny światowej. Pamiętam wydarzenie, którego byłem świadkiem krótko po ogłoszeniu stanu wojennego. Jak każdego z tych dni, w śródmieściu Gdańska zgromadzili się mieszkańcy, aby wyrazić sprzeciw wobec partii komunistycznej i generała Wojciecha Jaruzelskiego. Gdy manifestanci zostali rozproszeni przez zomowców wyposażonych w pałki i gaz łzawiący, kilkanaścioro uciekających, wśród których byłem i ja, znalazło się na podeście sklepu muzycznego przy ulicy Heweliusza. Zatrzymaliśmy się tam zdezorientowani, nie wiedząc, w którym kierunku uciekać, kiedy nagle ktoś zaintonował hymn. Głośno odśpiewaliśmy cztery zwrotki *Mazurka Dąbrowskiego*, po czym rozbiegliśmy się każdy w swoją stronę. Spontanicznie wyraziliśmy potrzebę jedności w obliczu przemocy i wzmocniliśmy siły przed dalszymi protestami. Również dzisiaj hymn potrafi wywoływać silne emocje, jak łzy wzruszenia, gdy jest śpiewany przez kilkudziesięcioletnią widownię na stadionie, lub oburzenie, na przykład z powodu kontrowersyjnego wykonania.

Wydaje się, że Polacy są przywiązani do swego hymnu, potrafią (lepiej lub gorzej) go zaśpiewać, jednak ich wiedza na jego temat nie jest rozległa i często ogranicza się do znajomości nazwiska autora słów. Mamy nadzieję, że nasza książka przyczyni się do poprawy tej sytuacji. Dodatkowym bodźcem powstania publikacji była decyzja Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, który ogłosił Józefa Wybickiego patronem roku 2022. W tym roku bowiem, 10 marca, minęło 200 lat od jego śmierci i 95 lat od ustanowienia w 1927 roku hymnem Polski *Pieśni Legionów Polskich we Włoszech* znanej jako *Mazurek Dąbrowskiego*.

¹
winieta drugiego zeszytu
*Chants polonais. Nationaux
& populaires* [Piosenki
polskie narodowe
i popularne], antologii
polskich pieśni różnych
proweniencji, zebranych
przez Alberta (Wojciecha)
Sowińskiego | Paryż
1830

Wojciech Sowiński
był znanym
w Paryżu muzykiem
i muzykografem oraz
propagatorem polskiej
muzyki. W zeszycie
pierwszym, pod
numerem 16, widnieje
Mazur Dąbrowskiego.

CHANT NATIONAL POLONAIS

{Jeszcze Polska Niezginęła}

arrangé

À UNE OU DEUX VOIX

PAR

ALBERT SOWINSKI

Paroles Françaises de Mr L. Lemaitre

Polnischer National Gesang
Noch ist Polen nicht verloren

N° 294 Choix D'airs avec acc. de Piano ou de Guitare.

N° 3487.

M A Y E N C E
A N V E R S E T B R U X E L L E S
chez les fils de B. Schott.

Pr. 16 kr

Dépôt général de notre fonds de Musique. à Leipzig, chez C. F. Leede. à Vienne, chez H. F. Müller.

Czytelnik może postawić pytanie: po cóż nowy tom, skoro mamy znakomite opracowania autorstwa Jana Pachonńskiego, Dionizy Wawrzykowskiej-Wierciochowej, Juliusza Willaume i wielu innych badaczy, w tym dopiero co wydaną monografię Macieja Gołęba *Mazurek Dąbrowskiego. Muzyczne narodziny hymnu*. Przede wszystkim nasza edycja jest adresowana szerzej niż publikacje akademickie, a jej odbiorcami mogą być czytelnicy zainteresowani polską historią i kulturą, ale nieczęsto sięgający po teksty naukowe. W przekrojowy sposób przedstawia stan wiedzy na temat hymnu z uwzględnieniem najnowszych odkryć i ustaleń, lecz bez ambicji badawczych, choć z dołożeniem starań co do rzetelności przekazywanych treści. Wyróżnia ten tom także bogactwo ikonografii, jednak trudno go zaliczyć do wydawnictw albumowych.

Książka została podzielona na dwie części, które przedstawiają wiedzę o *Pieśni Legionów Polskich we Włoszech* w dwóch uzupełniających się obszarach, uwzględniając przy tym poziom zainteresowania czytelnika. Część pierwsza, o charakterze historycznym, ma formę popularyzatorską. Celem autorów było nakreślenie tła dziejowego, przedstawienie spłotu wielkiej historii z życiem Polaków oraz prezentacja okoliczności powstania i losów *Mazurek Dąbrowskiego*. Pierwszoplanowym bohaterem tej części jest Józef Wybicki, polityk, działacz społeczny, pisarz o wielu zasługach i dokonaniach, całkowicie przysłoniętych tym najbardziej doniosłym – autorstwem słów hymnu. Nieco sprawiedliwiej w pamięci potomnych zapisał się towarzysz Wybickiego, generał Jan Henryk Dąbrowski, także sportretowany w tej części tomu.

Pierwsza część książki przyciąga uwagę bogatą szatą graficzną, równoważną w stosunku do tekstu. Jej zadaniem jest oddanie ducha i kolorytu epoki sprzed ponad dwóch stuleci. Portrety pozwalają spojrzeć na bohaterów narracji jak na żywych ludzi, których rysy twarzy, fryzury, stroje zdradzają ich przymioty lub słabości. Artefakty reprodukowane na zdjęciach są materialnym świadectwem swego czasu i potrafią dużo opowiedzieć uważnemu czytelnikowi. Patrząc na fotografie zeszytów z nutami, niemal dotykamy starego, pożółkłego, kruszącego się pod palcami papieru. Tytuły w różnych językach pokazują, jak szeroka była recepcja polskich pieśni patriotycznych w Europie, jak ogromne zainteresowanie Polską i jej walką o niepodległość. A przedstawione na okładkach sceny zbiorowe stały się archetypem patriotycznej ikonografii aż do schyłku I wojny światowej: uzbrojeni w kosy powstańcy, w wołoszkach, sukmanach i krakuskach na głowach, zasłuchany w śpiew lirnika szlachcic w kontuszu, otoczony rodziną i skupionymi wokół włościanami, chwaccy ułani w nieskazitelnym mundurach, górująca nad wszystkimi figura zatroskanej niewiasty w powłóczy szacie – Polonii.

2

Chant national polonais
[Polska pieśń narodowa]
| Moguncja
1831

Powstanie listopadowe spopularyzowało *Mazurek Dąbrowskiego* na zachodzie Europy, zwłaszcza w Niemczech. Przyczyniła się do tego nie tylko solidarność z walczącymi Polakami, lecz także nadzieja Niemców na osłabienie caratu i Świętego Przymierza oraz na demokratyzację życia i zjednoczenie państw niemieckich.

3

4

3+4

Krzyż Komandorski
Księstwa Warszawskiego
Virtuti Militari gen. Jana
Henryka Dąbrowskiego
1807

W środku krzyża na awersie
widnieje emaliowany Orzeł
Biały, a na rewersie – herb
Litwy Pogoń. Na ramionach
rewersu wyryto inicjały
Stanisława Augusta:
S / A / R / P (*Stanislaus
Augustus Rex Poloniae*).
Nie zachowała się korona
wieńcząca krzyż.

Dla tych, którzy po lekturze części pierwszej chcieliby pogłębić swą wiedzę na temat hymnu, przeznaczona jest część druga. Zawiera ona dwa rozdziały mające charakter bardziej teoretyczny, dotyczący tekstu oraz muzyki. Są też w większym stopniu poddane dyscyplinie naukowej. Materiał ikonograficzny w tej części, tematycznie abstrakcyjnej, jest odpowiednio stonowany i służebny wobec tekstu.

